№ 30 ԿԻՐԱԿԻ, 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ 1919 ՏԱՐԻ ԿԻՐԱԿԻ, 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ №30

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

Օրգան Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան Կենտրոնական Կոմիտէի

Խմբագրութիւնը բաց է ամէն օր առ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը։ Յօդուածները պէտք է գրուած լինեն պարզ և մի երեսի վրայ։ Յօդուածները կարող են ենթարկուել փոփոխման և կրճատման։ Ընդունուած յօդուածները, որոնց տակ չէ գրուած վարձատրութեան պահանջ՝ կը համարուեն ձրի։

ԳԻՆՆ Է 70 ԿՈՊԷԿ

Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամէն լեզուով տողատեղին առաջին երեսում 75 կոպ., իսկ վերջին երեսում՝ 50 կոպ. Բժիշկների և աշխատանք փնտրողների համար որոշ զեղչ։ Մահազդի համար 15 ռուբլի։ Յայտարարութիւնները նոյն օրուայ թերթի համար ընդունւում են մինչև ժամը 2-ը։

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1919 թ.

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՕՐԱԹԵՐԹԻ

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ 1-ԻՑ ՆՈՐ, ՄԵԾԱՑՐԱԾ ԴԻՐՔՈՎ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է.

1 ամիսը . . . . 10 ռուբ.

3 » . . . . 25 »

Հատավաճառ . . . . 70 կոպ.

Հասցէն՝ Тифлисъ, Головинскій пр. № 25.

Գրասենեակը բաց է ամէն օր առաւ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը, բացի կիրակի և տօն օրերից։ Телефонъ 10—99.

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱՏԻԿ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի, փետրուարի 10-ին

Կը ներկայացուի առաջին անգամ նոր ինքնուրոյն կոմեդիա Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ

4 արար.

Մասնակցում է ամբողջ խումբը. Թատրոնը տաքացւում է.

Սկիզբը ժամը ճիշտ 7-ին։ ◆ Զինուորական տուրքը վերացրուած լինելով, պակասեցրած է տեղերի գները։ ◆ Բեմադրողական խորհուրդ։ ◆ Հայ դրամատիկ դերասանների միութ. խորհուրդ։

Պատրաստւում է ներկայացնելու «ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ»—Վրթ. Փափազեանի, «ԿԱՅԾ»—Լ. Շանթի։

Հինգշաբթի, փետրուարի 20-ին «ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԻ ՕՐԸ»։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՖՐԱԿՑԻԱՅԻ ՆԱԽԱՁԵՌՈՒԹԵԱՄԲ

Ամսիս 11-ին, երեկ. ժ. 4 և կէսին, տեղի կունենայ դասախօսութիւն կուսակցութեան բիւրոյում (Головин. 25).

Ի. Թ. ԱՄԻՐԵԱՆԸ

կը խօսէ

Կուսակցութեան ծրագրի եւ տակտիկայի

մասին։

Խնդրւում է ուսանողական և աշակերտական ֆրակցիաների անդամներին և համակրող ուսանող-ուհիներին և աշակերտ-ուհիներին ճիշտ ժամին ներկայ գտնուել։

4—3 Գրագիրուհի

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՖՐԱԿՑԻԱ

Կիրակի, փետրուարի 9-ին, ժամը 4-ին, ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ (Абасъ-Абадская пл.) կը կայանայ Հ. Ժ. Կ. Աշակերտական ֆրակցիայի

ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հրաւիրւում են աշակերտական և ուսանողական ֆրակցիաների անդամները և համակրողները։

2—2 Գործադիր Կոմիտէ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿՈՒԼՏՈՒՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Այսօր, երեկ. ժամը 4 և կէսին Կրուժոկում Ուսանողական 7-րդ հաւաքոյթին խօսելու է

Ս. ՀԱԺԵԱՆ

„Միջազգային լեզուի անհրաժեշտութեան հարցը“

նիւթի մասին։ Վերջում լինելու է զրոյց։ 1—1

„ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ“-Ի ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ

ԼՐԱԳՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐ

ԲԺԻՇԿ

ԴՐ. Յ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Նախկին ասիստենտ Ժընևի համալսարանի կլինիկաների և պրոֆես. Oltramare-ի վեներական հիւանդութիւնների մասնագիտական բաժանմունքի։

ՆԵՐՔԻՆ և ԿԱՆԱՆՑ հիւանդութիւն. մասնագէտ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ (ՍԻՖԻԼԻՍ, ներարկումն «606»-ի և «914»-ի), ՄԻԶԱՄԵՌԱԿԱՆ (ՀԻՆ և ՆՈՐ ՏՐԻՊԵՐ և նրա կոմպլեկացիաները) և ԿԱՇՈՒԻ ցաւերի։

Էլեկտրաբուժական կաբինետ

Ընդունելութիւնն ամէն օր, առաւ. ժ. 10-ից 1-ը, երեկ. 4-ից 6-ը։ Կիրակի օրերը միմիայն ժ. 12-ից 1-ը։ Կիրոչնայա, № 11։ 100—33

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

(Նախկին Դավոս սանատորիայի ասիստենտ)։

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւնների մասնագէտ, թոքերի և սրտի հիւանդ.։ Ընդունելութիւնը ամէն օր երեկոյեան ժամը 5—7-ը։ Սոլոլակ, Ռուիշևսկայա 3, հեռ. 16—69։ 100—33

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆ

Նախկին ասիստենտ Բերլինի եւ Մոսկուայի համալսարանների կլինիկաների։ Մասնագէտ ներքին հիւանդութիւնների—թոքախտի և սրտի. ընդունելութիւնը՝ իր բնակարանում և լոյսի ու էլեկտրոբուժական կաբինետում։ Հետազօտութիւնը և բժշկութիւնը X ճառագայթներով։ Ամէն օր, 9—1 և 5—8 ժամը երեկ. Բեհբութովսկայա փ., № 23։ Հեռ. 7—92։ 100—43

ԻՆՔՆԵՐՍ ՊԻՏԻ ԿՌՈՒԵՆՔ

Հայաստանի անկախութեան գաղափարը, կարծես, ճակատագրի մի դաժան խաղ էր այդ դժբաղդ երկրի ոչնչացման օրհասի առաջ կանգնեցնելու համար։

Հայ ժողովրդի բնաջնջման համար այդպիսի ճակատագիր ստեղծեցին Տաճկաստանը և նրա արիւնածարաւ հորդաները... ստեղծուեց անօրինակ ողբերգական այս պատերազմը։

Խաղաղ ազգաբնակչութեան կոտորածների անվերջ շարանը, և ամէն տեսակի համաճարակները։ Բայց երբ տոկուն ու կանգուն մի բուռն ժողովուրդը յաղթահարեց այս բոլոր սարսափները—և նրանց միջից դուրս եկաւ ապրելու ու բարգաւաճելու աւելի հաստատ և ուժեղ հիմքերով—նրա առաջ հայ ազգի դաւն ու անխուսափելի ճակատագիրը ստեղծեց սով, որն այսօր մի անօրինակ հրէշաւոր կացութիւն է ստեղծել Հայաստանում։

Թերթերից իմանում ենք, որ հայ ժողովուրդը Դաշնակիցների գալով ուղղակի երազներ և արքայութիւն է սպասելիս եղել. մի հանգամանք, որ հաւանականօրէն իր մասն էլ ունի սովի տարածման պատճառների մէջ։ Բայց որովհետև Դաշնակիցները միանգամից համարեա չը կարողացան Հայաստանի պարենաւորման անել դրութիւնը թեթեւացնել, այդ պատճառով հայ ժողովուրդը այսօր, կարծես, հիասթափման դրութեան մէջ է։

Անկասկած, անտեղի էին այդ երազանքները, և աւելի անտեղի են այժմեան յուսալքումն ու հիասթափումը։

Վերջապէս քանիցս մենք համոզուեցինք, որ երազելով չէ, որ պէտք է ղեկավարուենք, այլ առողջ գիտակցութեամբ։

Այս իրական կեանքի հասարակ ու տարրական օրէնքը կրկնուել ու մատնանշուել է ամէն անգամ, երբ հայ ժողովուրդը մի նոր պատուհասի է հանդիպել, և այսօր էլ այդ պատուհասներից ամենասոսկալին—սովը—նորէն երևան է հանել մեր այդ անխելք ռոմանտիզմը և մի աւելորդ անգամ առիթ է ստեղծուել կրկին մատնանշելու այն։

Անբաւական լինել Դաշնակիցներից, որովհետև նրանք զանգաղում են Հայաստանին հաց հասցնելու՝ կը լինէր անիրաւ, այնպէս, ինչպէս անհիմն են մեր այն սպասումները, որ օտարները մտածեն ու հոգան մեր մասին, մտատանջուեն մեզ համար և օգնեն մեզ, թէկուզ փաստօրէն և իրաւամբ այսօր Դաշնակիցներն են որ հնարաւորութիւն ունեն օգնելու սովատանջ Հայաստանին... Բայց մենք ենք, որ պիտի կռուենք Հայաստանի ժողովրդի այս նոր, սարսափելի դժբաղդութեան դէմ, միշտ աւելի մօտ, աւելի սերտ լինելով Դաշնակիցների հետ...

Դաշնակիցների միջոցով է, որ պիտի մենք տեսնենք հաց հաւաքել այնտեղ, որտեղ նա կայ, բաց անենք ճանապարհները և վերացնենք այն բոլոր արգելքները, որ նպաստում են Հայաստանի սովամահութեան։

Մենք և ոչ ուրիշները, ոչ օտարները։ Մենք պիտի մեր բաղդը և մեր ժողովրդի կացութիւնը անօրինենք։

Այս ճշմարտութիւնը երբեք չը պիտի մոռանանք։

Այս է իրողութիւնը։

Գ. Փ.

ՄԱՄՈՒԼ

«Սաքարթուելօ»-ն անկախ Վրաստանի «Ֆինանսական կրիզիսի» մասին, իր առաջնորդողում, ի միջի այլոց, գրում է հետևեալը.

«Մինչև այժմ մեր տէրութիւնը առանց բիւջէի էր ապրում, բայց ութ ամիսը բաւական է, որ կարողանանք մօտաւորապէս որոշել մեր երկրի ելքն ու մուտքը։ Ֆինանսական մինիստրութեան տեղեկութեան համաձայն, պետական գանձարանը այս տարի կարող է մտնել մօտաւորապէս 240 միլ. ռ. փող։ Եկամուտի գլխաւոր աղբիւրներն են մանաւանդ ուղղակի տուրքը—մօտ 76 միլ. ռ., յետոյ ծխախոտի և գինու մաքսը և այլ սովորական պետական տուրքերը. երկաթուղուց սպասւում է 55 միլ. ռ.։

Մեծ տարբերութիւն կը լինի մուտքի և ելքի մէջ։ Այս վերջին տարուայ ելքը կը հասնի 600 միլ. ռ., այս գումարից մօտ 325 միլ. կերթայ զինուորական պէտքերին բաւարարութիւն տալու, գրեթէ քառորդ մասը երկաթուղու ծախսերի վրայ, մնացածը կերթայ շատ ուրիշ պէտքերի վրայ։ Այսպէս սպասւում է 400 միլիոն դեֆիցիտ, որը ծածկելու համար պէտք է դիմել արտակարգ միջոցների։

Ֆինանսական առանձին մասնաժողովի մաքերի փոխանակութիւնից երևաց, որ կարելի է ուղղակի տուրքերը հնարաւորին չափ էլ աւելի մեծացնել, յետոյ կարելի է և նոր անուղղակի տուրքեր նշանակել, օրինակ, նաւթի, շաքարի և այլ ընդհանուր գործածական առարկաների վրայ։ Բայց առհասարակ ֆիսկալ միջոցներով անհնարին է պետական մուտքերը զգալի կերպով մեծացնել։

Միւս կողմից շատ դժուար, կամ համարեա անհնարին է ծախսերը զգալի կերպով կրճատել։ Այսպէս՝ զինուորական ծախսերը կրճատել անհնարին է, կարելի է խօսել միայն միւս մինիստրութիւնների վրայ գործ դրած ծախսերի մասին. այդտեղ կրճատումները հնարաւոր են։ Մեր 11 մինիստրութիւններում, որտեղ անհողին թուով ծառայողներ կան, կարելի է փոքրացնել ծառայողների թիւը, սակայն մնացողների ռոճիկները կարելի է ծայր աստիճան մեծացնել։

Բայց՝ ինչքան էլ որ աշխատենք՝ անկարելի է ծախսը մուտքին հաւասարեցնել, ապա ուրեմն անհրաժեշտ է դիմել արտակարգ միջոցների։ Այդպիսի միջոցներից մէկն է պետական արտաքին փոխառութիւնը։ Սակայն մենք անհնարին ենք համարում մի այդպիսի փոխառութիւն կատարելը։ Մեզ՝ մեր փորձը Գերմանիայից փոխառութիւն կատարելու՝ համոզեց, թէ որքան դժուար կացութիւն է տիրում Եւրոպայի ֆինանսական աշխարհում։ Թանկագին մետաղը Եւրոպայից գնաց հաւաքուեց Ամերիկայում, բայց այս վերջինիս հետ ուղղակի յարաբերութեան մէջ չենք գտնւում։ Ուրիշ վայրերից մեր քրոնիքական դեֆիցիտները ծածկելու մեծ գումարներ չեն ուզում տալ։ Յիշենք, որ հենց ինքը Գերմանիան 50 միլ. մարկա էր տալիս սեփական վալիւտա ստեղծելու համար և սրա համար համարեա ամբողջ Վրաստանն ուզում էր գրաւ վերցնել։

Մեր տէրութիւնը թէ քաղաքականապէս, թէ ֆինանսապէս պիտի սեփական աղբիւրներ ունենայ։ Մենք քանի անգամ ասել ենք և կրկնում ենք, որ ֆինանսական կատաստրոֆայից փրկելու համար, տէրութիւնը անխուսափելիօրէն պէտք է հողային ֆոնդը շահագործէ։ Այս ֆոնդը պիտի վաճառուի նորմալ գներով։ Այս ճանապարհով հեշտ կը հաւաքուի մինչև կէս միլլիարդ ռ. փող, որ հնարաւորութիւն կը տայ ոչ միայն հողային ռեֆորմի սովորական ծախսերը ծածկելու, այլ և ստանալիք դեֆիցիտը ծածկելու։ Հակառակ դիպուածում մեր տէրութեան սպառնում է սնանկութիւն, որից յետոյ կը հետևի արտաքին ուժի ֆինանսական կոնտրոլը և մեր գերիշխանութեան կրճատումն»։

Թերթի առաջարկած միջոցը դուցէ և նպատակայարմար է, սակայն նա ժամանակաւոր է և պիտի համարուի լոկ մի պալլիատիւ. եթէ «Սաքարթուելօ»-ի անծայր շովինիզմը և Վրաստանին կղզիացնելու ձգտումը չխանգարէր՝ վրաց ազգային-դեմոկրատների օրգանը կըմբռնէր, անշուշտ, որ Անդրկովկասի պետութիւնները ֆինանսական և տնտեսական քայքայումից փրկելու միակ միջոցը պիտի որոնել նրանց մերձեցման և գործնական համաձայնութեան մէջ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ռազմական գործողութիւնները Սոչիի շրջանում։

Բոլշեւիկների պարտութիւնը Հիւսիսային Կովկասում։

Պատերազմական դրութիւն Քութայիսի նահանգում եւ Սոչիի շրջանում։

Ռուսական գւարդիան Պարիզում։

Դրութիւնը Շուլաւերում։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ. Ի. ՍԿՈԲԵԼԵՒԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

Հաստատ աղբիւրներից հաղորդում են, որ օրէցօր Բագու սպասւում Կերենսկու կառավարութեան աշխատանքի նախկին մինիստր Մ. Ի. Սկոբելեւը սոցիալ դեմոկրատների կողմից կընդունուի Ադրբէջանի հանրապետութեան պարլամենտում։

ԲԱԹՈՒՄԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Բոլորովին վստահելի մի անձնաւորութիւն, գալով Բաթումից տալիս է հետևեալ կարևորագոյն տեղեկութիւնները Բաթումի շրջանի մասին.

Բաթումում սարսափելի թանգութիւն է տիրում։ Սենեակ բոլորովին չի ճարւում, Քաղաքը լիքն է յոյներով և թիւրքերով։

Ամէն օր մի քանի նաւով գալիս են անգլիական զօրքեր և բերում են մթերքներ։

Բաթումից սկսած մինչև Արդուին, այսինքն Աջարի ջուր, Մարադիս, Բորչխա-Մուրղուլ և Կւարցխանա՝—բոլոր այդ տե-

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 9 փետրուարի

Ի՞ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԱՆԵԼ

Մենք մի անգամ արդէն առիթ ունեցանք գրելու Հայաստանում թագաւորող սովի մասին և ցոյց տուինք, թէ որն են այն հիմնական բարեփոխութիւնները, որոնց միջոցով կարելի է և հնարաւոր է իսկապէս եւ գործնականապէս թեթեւացնել հայ ժողովրդի ծանր ու անհամեմատելի վիճակը: Մենք պնդել ենք և այսօր էլ դաւիս ենք հաստատելու այն միտքը, որ Հայաստանի տնտեսական անելանելի դրութեան հիմնական եւ անհերքելի պատճառը նրա վարած արտաքին քաղաքականութեան մէջ պէտք է փնտրել: Պէտք է բոլոր ուժերը և կառավարական ամբողջ մեխանիզմը լարել միայն մի կարեւոր և անհրաժեշտ գործ կատարելու համար—մեր յարաբերութիւնը հարեւանների հետ բարեկարգելու գործը վերջնականապէս կանոնաւորելու: Մենք բոլորովին մտադիր չենք այստեղ ապացուցելու այն միտքը, թէ այդ փոխ-յարաբերութիւնների ծայր աստիճանի լարուածութեան միակ պատճառը մեր սխալնկութիւնն է արտաքին քաղաքականութեան սահմաններում:

Չենք կարող պնդել այսպիսի մի երեխայական միտք, քանի որ պարզ է, որ հարեւան պետութիւնների մէջ էլ կան և բաւական ուժեղ և անդուլ կերպով գործում են այնպիսի ագայնական և աւանտիւրիստական տարրեր, որոնց տխուր գործունէութիւնը նոյնպէս չի նպաստում Անդրկովկասի բնիկ ժողովուրդների և նորակազմ պետութիւնների քայքայուած փոխյարաբերութիւնների կանոնաւորումը: Բայց մոռանալով հարցին պետական իրաւունքի հաստատուն և անվիճելի տեսակէտից, մենք գտնում ենք, որ ամեն ազգութիւն, ամեն մի ժողովուրդ յանձին իր կազմակերպուած քաղաքական պատասխանատու և ղեկավար մարմինների՝ իրաւունք ունի և պարտաւոր է քննադատել և դատ պահանջել միայն իր երկրի, իր հայրենիքի և իր պետութեան իշխանութիւնից և նրանց բաղդը տնօրինողներից, այսպիսով թողնելով որ միւս պետութիւնների մէջ գործող քաղաքական մարմինները քննադատեն և հաշիւ պահանջեն իրենց ղեկավարներից և պետական իշխանութիւնից նրանց վարած հակաժողովրդական և թշնամական քաղաքականութեան համար:

Մենք պարզ գիտակցում ենք, որ ներկայումս Անդրկովկասի երեք նորակազմ պետութիւնները անջատ և միմեացից անկախ պետութիւններ են և ոչ թէ դանազան կուսակցութիւններ, որոնք կարող են իրենց արտաքին քաղաքականութիւնը վարել այնպիսի տնային և կուսակցական պայքարի ձեւով, ինչպէս տարաբախտաբար այդ գոյութիւն ունի մեզանում: Ժամանակ է արդէն խորապէս իւրացնելու այն հասարակ և տարրական միտքը, որ պետութիւնները, ինչքան էլ որ նրանք լինենք փոքր և թոյլ՝ կարող են իրար հետ ունենալ միայն և միմիայն միջազգային պետական օրէնքների վրայ հիմնուած պետական և միջազգային յարաբերութիւններ, և այլ յարաբերութիւններ ունենալ չեն կարող: Կուսակցական պայքարը կարող է տեղի ունենալ երկու կամ երեք և այլ ժողովուրդների միջև միայն մի պետութեան սահմաններում: Բայց երբ նրանց բաժանում է պետական անկախութեան և տերրիտորիալ տարբերութիւնը՝ կուսակցական պայքարը պէտք է վերջանայ, տալով իր տեղը միջազգային պետական յարաբերութիւններին, վերածուելով հմուտ և խելացի արտաքին քաղաքականութեան: Եւ որովհետև մենք դեռ ևս չենք կարողացել իւրացնել և ի կատար ածել այս պետական ճշմարտութիւնը, այդ պատճառով մինչև այսօր էլ մղում ենք միմեանց դէմ կուսակցական պայքար, օրէցօր էլ աւելի վատթարացնելով մեր յարաբերութիւնները և կարծես միջոց չենք գտնում կանոնաւորել նրանց՝ մի անգամ ընդ միշտ վերջ տալով մեր կործանարար և անյաջողական քաղաքականութեանը:

Ահա այս է մեր հիմնական ցաւը և այս ցաւի դէմ պէտք է կռուել ամեն միջոցներով, բոլոր ուժերով:

Գալով դրամական հանգանակութիւններին յօգուտ հայ սովեալների՝ սկզբունքով մենք երբէք այդ բանին դէմ չենք եղել: Միայն մենք եղել ենք և այսօր էլ այն համոզմունքին ենք, որ այդ հանգանակութիւնները մի պալլիատիւ են այն ծով կարիքի դէմ կռուելու միջոցների շարքում, որոնք պիտի գործադրուեն հայ ժողովրդին սովից ու մահից փրկելու համար: Եւ ինչ չափով այդ հանգանակութիւնների կարիքը թելադրւում է ժողովրդի մէջ առաջ եկած հոգեկան տարրական մի պոռթկումով, այն չափով մենք ընդառաջ ենք գնում նրանց և բաց ենք անում նուէրների ընդունելութիւնը, որովհետև մենք չենք կարող մերժել, երբ որ մարդիկ տալիս այն, ինչ կարող են տալ և այն, ինչ ուզում են տալ: Բայց մենք կուզէինք պնդել և ընդգծել այն իրողութիւնը, որ օգնութեան այդ ձևը հանդէպ այն միլիոնաւոր կարիքների, որ զգացւում է Հայաստանում, մի չընչին կաթիլ է ովկիանոսում և այդ օգնութիւնը այնպէս, ինչպէս դրուած է այժմ մեզանում, ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ վրդովուած խղճը հանգցնելու մի միջոց: Եւ եթէ հայ ժողովրդի օգնութիւնը իր սովեալ եղբայրութեանը պիտի սահմանափակուի միայն և միմիայն դրամով, դա կը լինի մի նոր դժբաղդութիւն հայութեան համար, որովհետև դրամ նուիրողը հանգստանալով կը կարծի որ իր իրական պարտականութիւնը ազգի առջև կատարուած է և անելու այլ ևս ոչինչ չկայ:

Ահա այն հիմունքները, որոնք ստիպել են և այսօր էլ ստիպում են մեզ պնդել, որ հարկաւոր է դիմել գործնական միջոցների և զբաղուել ոչ թէ քաղաքացիական ինքնախաբէութեամբ, որը այսօր էլ գալիս է հեռացնելու գիտակից և Հայաստանի բարուոք դրութեան մէջ շահագրգռուած տարրերին այն ճանապարհից, որտեղից պիտի սպասուի մեր երկրի և մեր ժողովրդի միակ փրկութիւնը:

գերը բռնուած են անգլիական զօրքերով: Արդուինում գտնւում են այս րոպէիս մօտ 150 անգլիացի զինուորներ իրենց սպաներով: Բայց Արդուինի թիւրքերը անձնատուր չեն լինում, չճանաչելով նոյնիսկ անգլիական կառավարութեանը: Այդ կողմերումն էլ նոյն թանգութիւնն է տիրում: Թիւրքերը վերջին ժամանակներս հայերին հաց չեն ծախում:

Բաթումի շրջանային խորհուրդը, նախագահութեամբ Մասլովի, Շավշեթ է նշանակել այնտեղի նախկին կառավարչի օգնական Մկրտիչ Զաքարեանին իբրև կառավարիչ, բայց վերջինս յայտնել է, որ առանց անգլիական ուժի նա հրաժարւում է մնկնել իր պաշտօնավայրը:

Նոյն խորհուրդը Արդանուճ նշանակել է մի ռուս նաչալնիկ:

Արդանուճեցի թիւրքերը լսելով, որ արդանուճեցի հայ գաղթականները կամենում են կրկին իրենց հայրենիքը վերադառնալ, հրաւիրել են նրանց և խոստացել են հացով և այլ մթերքներով օգնել հայերին, բայց վերջիններս վստահութիւն չունենալով թիւրքերի վրայ, առ այժմ որոշել են իրենց տեղերը չվերադառնալ:

ԱՐՇԱՒԱՆՔ ԴԷՊԻ ՄՈՍԿՈՒԱ

Մեզ հասած տեղեկութիւնների հիման վրայ, Կամաւորների զօրքերը և Դաշնակիցները գարնանը պատրաստւում են արշաւել Մոսկուայի վրայ: Մշակուած ծրագրի համաձայն՝ ենթադրւում է բոլշեւիկների դէմ բոլոր գործողութիւնները վերջացնել մայիս ամսում:

ԳԵՆԵՐԱԼ ՄԻԼԼ

Դաշնակիցների արեւելեան խմբերի գլխաւոր հրամանատար անգլիական գեներալ Միլլը հեռագրով շտապով կանչուած է Կ. Պոլիս: Գեներալ Միլլը արդէն անցաւ Բագուից Բաթում և այնտեղից Կ. Պոլիս: Արեւեան խմբերի գործողութեանց շրջանը կազմւում են Կովկասը, Պարսկաստանը և Փոքր-Ասիայի Տաճկաստանը:

ՍՈՉԻԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Թիֆլիսում հաստատ աղբիւրներից, բայց պաշտօնապէս չհաստատուած տեղեկութիւններից երեւում է, թէ գեներալ Դենիկինի կամաւոր զօրքերով գրաւուած է Սոչին: Ենթադրում են, որ քաղաքը գրաւել են կամաւոր զօրքի հարաւային խմբերը, առանց գլխաւոր հրամանատարութեան թոյլտուութեան: Այդ խմբերի առաջխաղացումը արգելելու համար կուղարկուեն ժողովրդական գւարդիայի մասեր:

ԲԻՉԵՐԱԽՈՎԸ ԵՒ ՀԱՇՏԱՐԱՐ ԿՈՆԳՐԵՍԸ

Ինչպէս մեզ հաղորդում են, գեն. Բիչերախովը ուղեւորւում է արտասահման մի շարք հարցեր քննելու, որոնք վերաբերում են Ռուսաստանը վերականգնելու ռուս գործողների և Դաշնակից պետութիւնների ներկայացուցիչների հետ:

Ներկայ հանգամանքներում գեն. Բիչերախովը գործում է որպէս հաւատարմատար Կովկասեան-Կասպեան միացեալ կառավարութիւնների: Գեն. Բիչերախովը Պարիզ կը լինի շատ կարճ ժամանակից յետոյ և Ռուսաստանի միւս ներկայացուցիչների հետ կը պնդէ համառուսական Սահմանադիր Ժողով հրաւիրելու անհրաժեշտութեան մասին:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ

Վրաց կառավարութիւնը Սուխումի և Գագրիի շրջանները յայտարարել է զինուորական դրութեան մէջ: Ընդհանուր նահանգապետ է նշանակուել գեն. Ի. Գեդեւանիշվիլին:

ԳՐՈԶՆԻՆ ԵՒ ՎԼԱԴԻԿԱՒԿԱԶԸ

Թիֆլիսում գտնուող լեռնականների միութեան կառավարութեան ֆինանսների մինիստր Ջաբագիևը հեռագիր է ստացել, որ փետրուարի 6-ին չեչենականների միութեան զօրքերը գրաւել են Գրոզնին, իսկ ինգուշների պարտիզանական խմբերը գրաւել են Վլադիկաւկազը:

ՍՈՉԻԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑՈՂ ԴԷՊՔԵՐԻ ԱՌԹԻՒ

Վրաստանի հանրապետութեան արտաքին գործերի նախարար Գեգեչկորին Սոչիի շրջանում վրացիների և կամաւորականների միջև տեղի ունեցող պատերազմական դէպքերի առթիւ փետր. 7-ին դիմել է անգլիական միսիայի պետին մի գրութիւնով, որի թարգմանութիւնը կառանք հետեւեալ համարում: Արտաքին գործոց նախարարը, թուելով այն հանգամանքները, որ Վրաստանը ստացել է անգլիական միսիայից իր սահմանների և անկախութեան անձեռնմխելիութեան վերաբերմամբ կամաւորական բանակի կողմից, այժմ բողոքում է կամաւորական բանակի ոտնձգութեան դէմ և յայտարարում է, որ եթէ անգլիական միսիան, համաձայն իր հաւաստիացումներին, միջոցներ ձեռք չառնի Վրաստանի ամբողջութեան դէմ եղած ոտնձգութիւններին, Վրաստանը զէնքը ձեռքին ամենակտրուկ կերպով կը պաշտպանի իր անկախութիւնն ու ամբողջութիւնը:

ԶՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱԿԱ-ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ

ԹԵՈԴՈՍԻԱ.—«Юж. Вѣд.» հաղորդում է, թէ Լոնդոնի «Հեռնտրոնական միութեան» հետ գրագրութեան ժամանակ յայտնեց, որ անգլիական հրամանատարութիւնը իր գործակալների միջոցով Պարսկաստանում գնել է մի միլիարդ երկու հարիւր միլիոն ռուսական դրամներ՝ իւրաքանչիւր ռուբլին հօթ կոպէկով: Այդ փողերի կէսը անգլիական հրամանատարութիւնը յանձնել է Կամաւորների զօրքին իր արժողութեամբ, այսինքն 7 կ. պ. իւրաքանչիւր ռուբլուն:

ՍԱԶՈՆՈՎԸ ԿՈԼՉԱԿԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԷՋ

ԿԻԵՎԻՑ.—Կոլչակի կառավարութեան մէջ Սազոնովի համար պատրաստուած է արտաքին գործերի նախարարի անդը: Կոլչակի կառավարութիւնը պաշտպանւում է ճապոնացիներից:

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ռուսաստանի դրութեան մասին հաստատապէս նորից հաղորդում են, որ գեներալների շտաբը նայում է գործադրուած միջոցների վրայ, որպէս միակ միջոց Գերմանիայի հետ պատերազմ վերջացնելու և գերմանական զինուորական ատաջխաղացումը արգելելու ապագայում:

ՀԱԿԱ-ՊԱՐԼԱՄԵՆՏ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅՈՒՄ

ԲԵՐԼԻՆԻՑ հաղորդուած տեղեկութիւնները հաստատում են, որ շրջանային տարրերը նպատակ ունեն հիմնել հակա-պարլամենտ վերականգնելու այն իշխանութիւնը, որպիսին մինչև այժմ գտնւում էր խորհուրդների ձեռքում:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ԱԴՄԻՐ. ԿՈԼՉԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

Ռուսաստանի հարաւային մասի զինուորական ուժերի գլխաւոր հրամանատար գեն. Դենիկինը ստացել է ադմիրալ Կոլչակից հետեւեալ հեռագիրը.—

«1-ին յունուարի կազմակերպուած է կառավարութիւն, որի գլուխ կանգնած եմ ես: Բացի դրանից ես հրամանատար եմ Սիբիրիայի զօրքերի, կազակների շրջանների, Ուրալսկի և Օրէնբուրգի և Ուրալի բոլոր տերրիտորիայի: Իմ աջ թևի վրայ զինուորական գործողութիւնները վերջացան Պերմի գրաւումով, ուր մենք վերցրինք ամեն տեսակ շատ աւար, թնդանօթներ և մի քանի հազար գերիներ: Զօրքերը շարունակում են արշաւել դէպի Վեատկա: Բոլշեւիկները գրաւեցին Ուֆան: Կռիւը այդ շրջաններում շարունակւում է:

Ես լսել եմ, որ դուք կռւում էք հարաւային Ռուսաստանում հարա-

ԲԵՄ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

Թատրոն-երաժշտական գեղարուեստական թերթի խմբագրութեամբ

ԱՆՏ. ՄԱՅԻԼԵԱՆԻ

№ 5.

Լոյս է տեսնում կիրակի եւ հինգշաբթի օրերը

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԽՈՀԵՐ

I

Ահա կամենում եմ նորից գրել մեր թատրոնի ցաւերից, սակայն այն նկատումով, որ գոնէ այս անգամ մեր թատրոնի հին ցաւերը թաղել աշխարհի հին ցաւերի մէջ: Թող լինի սա վերջին անգամ: Չորս տարուայ պատերազմի ընթացքում ոչինչ չէ խնայուել. հակադիր ուժերը զարնուել են իրար և ի հարկէ այդ պայթումների մէջ անխնայօրէն ոչնչացուել հազար ու մի տաճարներ... Չէ՞ որ դրանք մարդու հանճարի ծնունդ են... Թող այդպէս լինի, բայց մենք կը կառուցանենք նորը, աւելի լաւը, աւելի գեղազանցը... Անհերքելի է, որ մարդկութիւնը շարունակ ձգտում է յառաջ և նրա այսօրուայ սխալն անգամ իր առաջադիմութեան ապագայ ուսուցիչն է լինելու:

Եթէ բացենք հայ թատրոնի յիսուն տարուայ էջերը, կը գտնենք շարունակ նոյնը, անընդհատ հին սխալ կրկնութիւնը՝ աւելի կոպիտ, աւելի թերի ձեւակերպումներով:

Կասկածից դուրս է այն, որ երբ յուսահատութեան հասած մարդկութիւնը իր գաղափարների յաղթանակի համար ընտրել է զէնքի ուղին, այնտեղ թատրոնը—գեղեցիկ արուեստը կանգ է առնում իր բուն նպատակին ծառայելուց:

Հետեւապէս, եթէ այսօր հայ թատրոնն էլ տագնապի շրջանն է ապրում՝ դա չունի իր դատապարտելի կողմը:

Սակայն վա՜յը... վայը, երբ նոր արշալոյսը շողշողայ՝ հայ թատրոնը կարող կը լինի արտասանելու իր ազատ խօսքը՝ իր կէտ նպատակին հասնելու. արդեօք նա կը բաւարարի՞ նոր մարդու հոգեկան պահանջներին, թէ՞ նրա ամեն մի հընչիւնը առաջ կը բերի հակակրանք, որ կը լինի նորից և նորից հնի, յոգնեցուցիչ կոպիտ ժամանցութիւն... մի ժառանգութիւն, որը հայ թատրոնի պատմագիրը թերթելով կարդայ՝ «Եղել է չի եղել մի Ադամեան, մի Աստղիկ»: Ցաւոյ ինչ... այն, որ եթէ այդ պատմութիւնը պատկանելիս լինի ոչ մօտ անցեալին, գուցէ և ընթերցողը հաւատ չընծայի այդ պատմական ճշմարտութեան, աչքի առաջ ունենալով մեր խեղճ ու կրակ ներկան, որը իրաւունք է տալիս ասելու՝—«այո, եղել է ու չի եղել»: Մեր գործունէութիւնը հէքիաթային բնոյթ է կրում: Շարունակ տխտաններ ու տխտաններ... Բայց գործը... աստիճանական զարգացումը, առաջադիմութիւնը՝ շարունակ մեզ մօտ երկրորդական տեղն են գրաւել: Մեր թատրոնին մօտ կանգնած անձնաւորութիւնները ձգտել են ոչ թէ ստեղծել թատրոնական յարատև մի գործ, այլ ամեն մի նոր դերասանի մէջ տեսնել են անցեալ տիտանի գոնէ հեռանկարը տեսնելու, որին շատ բնականօրէն հետևել է յուսախաբութիւն, և այդպիսով ներշնչել են գործին կապկական խայտառակ մի սխեմ և թատրոնը, որ շատ իրաւացիօրէն պէտք է գրաւէր պատկառելի մի տեղ հասարակական բարոյական-գիտական պահանջների շարքում, նա այսօր կացած՝ իր ուսին է ձգել մի մուրացիկի տոպրակ, որի մէջ կայ ամեն ինչ և ոչինչ:

Մեր idée fixe-ն է անցեալը և ոչ թէ նորի վերածնութիւնը: Եւ չարախնդօրէն այդ մղձաւանջային բորբոքումը իր աւերիչ կնիքն է դրել մեր ընդհանուր գործունէութեան վրայ: Որպէս զի աւելի ռելիեֆ լինեն ասածներս, ուշի-ուշով հետևենք մեր գործելակերպին և մեր առաջ պարզ կը գծագրուի հնի ուժեղացման և հնի տիրապետութեան պատկերը, որը միանգամայն հանդուրժելի չէ գեղեցիկի աշխարհում: Ուրեմն անցնենք գործի, բացենք մեր անհուն ցաւերի վարագոյրը. այն վարագոյրը, որը գտնւում է թատրոնական բեմի վարագոյրից բոլորովին հակառակ կողմ—հասարակութիւնից անտեսանելի անկիւններում: Մեր գործը այդ անկիւններումն է աճում ու զարգանում: Ահա շրջենք այդ անկիւնները և տեսնենք՝ համապատասխան են արդեօք դրանք արտադրելու մի գործ, որը ազատ լինի կամայականութիւններից և պատահականութիւններից, — իսկ եթէ զերծ չեն, ապա քանդենք ու կառուցենք նորը՝ գեղարուեստի ոգուն ու պահանջներին հարազատ:

Ամօ-Խարազեան

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԽՈՀԵՐ

Ա.

Հայ ինքնուրոյն դրաման

Հայ ինքնուրոյն դրաման տակաւին իր երկունքի մէջ և ապրում է մի ժամանակ, երբ յաջողութեան կամ անյաջողութեան տարբերութիւնը պիտի զգրնուի, ուստի և այս փոխանցման շրջանն ամենավտանգաւորներից պիտի նկատել:

Չնայած որ հայ դրամայի սերմերը նոր չեն ընկել պարարտացման շերտի տակ, սակայն մինչև այժմ արմատանալու ոչ մի նշան, առողջ ծիլեր չկան մակերեսոյթից բարձր:

«Արշակ թագաւորներն» ու «Շու-

ւայն Ռուսիայի համար, ես ցանկանում եմ յարաբերութեան մէջ մտնել ձեզ հետ զինուորական և պետական գործերի համար, որովհետև անհրաժեշտ եմ համարում համակերպել մեր գործողութիւնները։ Այդ նպատակի համար անհրաժեշտ է մեր մէջ մշտական կապ հաստատել։ Անկեղծօրէն հաւատում եմ մեր ընդհանուր գործի համար։ Մեր բարեկամութեան վրայ ոչ մի հանգամանք չեն կարող ազդել։ Ես ցանկանում եմ միանալ և հանդիպել ձեզ հետ որքան հնար է շուտ։ Աստուած օգնական լինի ձեզ»։

Կոլչակ

ՂՐԻՄԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳԼՈՒԽԸ

Գեն. Ա. Ա. Նոսկովը հրաւիրուած է Ղրիմի կառավարութեան գլխաւորի պաշտօնով։ Նոսկովը գեն. Ալէքսէևի մօտիկ օգնականն է։ Կրոնշտադի տեռորի ժամանակ նա փախաւ բանտից։ Նա օտար չէ լրագրութեան, գրում էր նա զինուորական հարցերի մասին։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՎՐԱՑ ՀԵՌԱԳՐԱԿ. ԳՈՐԾ.)

—oo—

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Գերմանական ազգային ժողովի բացումը

Գերմանական ազգային ժողովը բացուեց Վէյմարում 6-ին փետրուարի։ Էբերտը արտասանեց ողջոյնի և քաղաքական ճառ։

Գերմանական գաղութների խնդիրը կոնֆերենցիայի հարցից հանուած

Ռէյտերի գործակալութեան հաղորդագրութեան համաձայն, հաշտարար կոնֆերենցիան չկարողացաւ համաձայնութեան գալ գերմանական գաղութների վերաբերութեամբ, ուստի այդ խնդիրը հանուած է հերթից։

Ֆրանս. զօրքերին փոխարինում են էլզասական զնդերը

«Նաց. Ցէյտ»-ը հաղորդում է թէ Ստրասբուրգի ֆրանսիական զօրքերին կը փոխարինեն Էլզասի զնդերը։

Գերման-աւստրիական ազգային ժողովի բացումը

Փետրուարի 4-ին բացուեց գերմանա-աւստրիական ժամանակաւոր ազգային ժողովը։

Գերմանական ազգային ժողովի ընտրութիւնները

Գերմանական ազգային ժողովի նոր կազմած սոցիալ-դեմոկրատների ֆրակցիան ընտրութիւն կատարեց ֆրակցիայի ներկայացուցիչների, որը կազմուած է 13 անդամներից։ Դրանց թւում գտնւում են ժողովրդական հաւատարմատար Էբերտ Շէյդէման, Սուէր, Միւնխենի ս.-դ. մեծամասնականների ղեկավարը, արտաքին գործերի նախարարութեան ստատս-սեկրետարի օգնական բժ. Դաւիթը և մէկ կին։

Զինուորական խորհուրդների նիստը Բերլինում

ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ, փետրուարի 4-ին կայացաւ գերմանական բոլոր զինուորական կորպուսների զինուորների խորհուրդը՝ զինուորական նախարարութեան կամանդային իշխանութիւնը կանոնաւորելու հրամանի առթիւ։ Հրամանը շատ ճառախօսների կողմից ենթարկուեց խիստ քննութեան։ Միևնոյն ժամանակ խիստ յարձակումներ էին լինում 9-րդ կորպուսի ներկայացուցիչների կողմից ժողովրդական ներկայացուցիչ Նոսկէի դէմ, նրա՝ Բրեմենի դէմ հանդէս գալու համար, որը մտնում է 9-րդ կորպուսի շրջանի մէջ։ Վերջում ընդունուեց անհաւատարմութեան վոտում Նոսկէին և Շէյդմանին։ Խորհրդածութիւնը շարունակւում է։

Բրեմենի առման մանրամասնութիւնները

Գերստենբերգի զեկուցմամբ Բրեմենի գրաւման մասին ներկայումս կան մանրամասն տեղեկութիւններ։ Այդ տեղեկութիւնների համաձայն արդէն փետրուարի 4-ի գիշերը շատ տեղերում կռիւներ էին տեղի ունենում, որոնք պահակային ընդհարման բնոյթ էին կրում։ Կառավարութեան հրամանը ստանալուց յետոյ՝ Բրեմենը գրաւելու մասին, սկսուեց թնդանօթային և գնդացիրների խիստ կրակ։ Բրեմենի սպարտակեանները օգնութիւն ստանալով Բրեմենգաֆէնից, սկզբից պաշտպանւում էին յամառութեամբ, բայց յետոյ, շնորհիւ մեծ կորուստների, թուլացան։

Ցաճախ ռումբերը ընկնում էին Բրեմենի սոբորի, րատուշայի և բիրժայի վրայ։ Սոբորի հիւսիսային գմբէթը և նոր րատուշան մի քանի յարձակումներ կրեցին։ Կէս օրից յետոյ կէս ժամ հանգստութիւն տիրեց։ Այդ ժամանակը անցնելուց յետոյ կրակը նորից նորոգուեց, որովհետև սպարտակեանները դեռ չէին կամենում անձնատուր լինել։ Մի ժամ յետոյ սպարտակեանների ընդդիմադրութիւնը կոտրուած էր և կառավարական զօրքերը հնարաւորութիւն ստացան, ինչպէս այդ մասին հաղորդուած էր, երեկոյեան 6 ժամին մտնել քաղաք և գրաւել կարևոր հիմնարկութիւնները։ Սպարտակեանները նահանջեցին դէպի Վէզէրի ձախ ափը, ուր նրանք, հասած տեղեկութեանց համաձայն, դեռ դիմադրութիւն են ցոյց տալիս։

1913 թուականի գաղտնի դոկումենտների հրատարակութիւնը

ՄԵՑԻՑ հաղորդում են, թէ «Լոռէն» լրագիրը սկսեց հրատարակել 1913 թուի գաղտնի դոկումենտները, որոնք ուղարկուած են տեղական վարչութեան և էլզաս-Լոտարինգիայի առևտրական պալատներին՝ գերմանական զինուորական իշխանութիւններից։ Պատերազմի դէպքում նախապատրաստուած է եղել երկրի տնտեսական կէտերի գրաւումը։ Էլզասի շրջանի զինուորական հրամանատարը շրջաբերականով առաջարկութիւն է արել նշանակուած կէտերի քննութեան ժամանակ ի նկատի ունենալ ամենաանբարեյաջող հանգամանքները, երբ թէ Գերմանիան տնտեսականի վերաբերութեամբ թողնուած է միայն իրեն։

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Հինգշաբթի երեկոյեան կայացաւ ազգերի միութեան յանձնաժողովի չորրորդ ժողովը։ Խորհրդակցութեանը մասնակցում էին պոլկովնիկ Հէուզ, Բէնիզելոս, Դմովսկի, Դամանդի, Կրամարժ, Յունաստանի, Լեհաստանի, Ռումինիայի և Չեխոսլովակների հանրապետութիւնների ներկայացուցիչները։ Յանձնաժողովը ամենից առաջ ընդունեց ծրագրի մի քանի նոր կէտեր, որպիսին ներկայացրած էր քննութեան, որը հնարաւորութիւն տուեց վերջացնել ծրագիրը լիակատար համաձայնութեամբ ժողովուրդների դաշնակցութեան գործնական կատարման մասին։ Այդպիսով նա վերջացրեց իր աշխատանքների գործնական բաժինը։

ԲՈԼՇԵՒԻԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Հիւսիսային Կովկասում

Բոլշեւիկական զօրքերը թշնամու ճնշման տակ երկաթուղագծի երկարութեամբ նահանջում են դէպի Ղըզլար-Գրոզնի։

Սոցիալիստների պրոցեսը Չիկագոյում

ՊԱՐԻԶ, 31 յունուարի.—Չիկագոյից հաղորդում են, որ սոցիալիստների ղեկավարների պրոցեսը վերջացաւ։ Մեղադրեալները դատապարտուած են ապստամբութիւն կազմակերպելու և օրէնքները խախտելու համար։

Աշխատաւորների միջազգային յանձնաժողովի նիստը

Ուրբաթ, Գոմպերսի նախագահութեամբ աշխատաւորների միջազգային յանձնաժողովը կայացրեց իր նիստը։ Նա շարունակեց քննել բանուորական օրէնսդրութեան ծրագիրը մշտական կոնֆերենցիա ունենալու համար, և նոյնեց այն գրութիւնը, որոնք ցոյց են տալիս բանուորական կազմակերպութիւններում կառավարութիւններից նշանակուած ներկայացուցիչների թւին։ Յանձնաժողովը կարծիք յայտնեց դելեգատների թւում ընդունել նաև նրանց։

Ռուսական լեգէոնը Պարիզում

ՑԻՒՐԻԽ, 1 փետր.—Պարիզում կազմակերպւում է ռուսական սպիտակ գուարդիայի լեգէոն, որը պիտի կռուի Դենիկինի բանակում բոլշեւիկների դէմ։

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

◆ Հացահատիկ.—Փոթիում ստացուել է 220,000 փ. ցորեն, որը հետզհետէ փոխադրուելու է Թիֆլիս։

◆ Ծծումբ եւ արջասպ.—Թելաւի գիմնասային վարչութիւնը արտասահմանեան ֆիրմաներից գնել է 200,000 փ. արջասպ և 200,000 փ. ծծումբ։

◆ Նաւթի գինը. — Թիֆլիսում մեծ քանակութեամբ նաւթ ստացուելու պատճառով շուտով նաւթի գինը էժանանալու է։ Ենթադրւում է 1—1 ռ. 20 կ. փութը։

◆ Ադրբէջանի երկրագործութեան մինիստրը.—Ադրբէջանի երկրագործութեան մինիստրի պաշտօնի համար հրաւիրուել է գիւղատնտես Պ. Պ. Մեղուէզև։

◆ Ձերբակալութիւն. — Թիֆլիսում ձերբակալուեց Կամաւորական բանակի ներկայացուցիչ գեն. Շատիլովը։

◆ Կամաւորների ցուցակագրութիւնը ընդհատուած. — Կադետների կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտէի գրասենեակում տեղի ունեցող կամաւորների ցուցակագրութիւնն ընդհատուած է։

◆ Քաղաքային ինքնավարութեան ծախսերը.—Քաղաքային ինքնավարութեան այս տարուայ վնասը հասնում է 20 միլիոնի։ Քաղաք. վարչութեան կողմից ծառայողների եօթերորդ յաւելում տալու դէպքում քաղաքը միմիայն ծառայողներին ռոճիկ է տալու 24 միլիոն ռուբլի։

◆ Դաշնակցութիւն Ադրբէջանի եւ Վրաստանի միջեւ.—Հարց է յարուցուել Ադրբէջանի և Վրաստանի միջև մաքսային դաշնակցութիւն կնքելու խնդրի մասին։

◆ Գաղթականական գնացքը.—Ալէքսանդրապոլից վերադարձաւ երրորդ գնացքը, որով թոյլատրւում է մեկնել միմիայն Ալէքսանդրապոլի և շրջակայ բնակիչներին, իսկ Կարսի բնակիչների վերադարձը դեռ չի թոյլատրւում։

◆ Կողոպուտ.—Փետրուարի 4-ի գիշերը Հ. Օգանեսովի բնակարանը (Գրիբոեդովսկայա, 24) մտան մի քանի զինուած անյայտ չարագործներ և մահուան սպառնալիքի տակ տարել են թանգարժէք իրեր և դրամ 3,600 ռ.։

Սպանութիւն.—Նոյն օրը իր բնակարանում (Ռեուտովսկայա փող.) գտնուել է սրով սպանուած Գ. Բանամեանցի դիակը։ Սպանութիւնը կատարուել է թշնամական հողի վրայ։

ԱՅՍՕՐ

Երեկ. ժամը 4 և կէսին կրուժոկում հայ ուսանողական կուլտուրական միութեան 7-րդ ուսանողական հաւաքոյթին խօսելու է Ս. Համեան «Միջազգային լեզուի անհրաժեշտութեան հարցը» նիւթի մասին։

ՎՐԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԶՕՐԱՀԱՒԱՔ

Հակառակ անգլիական զինուորական միսիայի մի քանի գրաւոր և բանաւոր հաւաստիացումների այն մասին, թէ Կամաւորական զօրքերը թշնամական գործողութիւններ չեն սկսի Վրաստանի հանրապետութեան դէմ, Կամաւորական զօրքի զօրախմբերը գեներալ Բուրնևիչի հրամանատարութեամբ դաւաճանօրէն յարձակուեցին մեր մասերի վրայ և մեր մասերին կոտորելուց յետոյ, շրջապատեցին մեր զօրախմբերին և ապա միայն գեներ. Բուրնևիչը ուլտիմատում յանձնեց գեն. Կոնիևին՝ մաքրել Սոչիի շրջանը և յանձնել վրաց կառավարութեան զօրքերի զէնքերը։

Գագրից կառավարութեան վերջին ստացուած լուրերից երևում է, որ մեր մասերը կռւում են թշնամու գծից անցնելու համար։ Վրաստանի կառավարութիւնը Քութայիսի նահանգում յայտարարել է զօրաժողով 27 և 28 տարեկանների։ Յայտարարուած է ընդհանուր զօրահաւաք ժողովրդական գուարդիայի։

ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԻՆ ԱՐՁԱԿԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մետաղագործների պրոֆեսիոնալ միութեան վարչութիւնը իր նիստում քննելով արձակուած հայ բանուորների յայտարարութիւնը և ի նկատի ունենալով՝ 1) որ հայ բանուորներին նորից ծառայութեան մէջ չընդունելը՝ հայ-վրացական ընդհարման լիկւիդացիայից յետոյ, անմիջապէս շօշափում է բանուոր դասակարգի շահերը, նրանց ձգելով ծանր տնտեսական ճգնաժամի մէջ, 2) որ համաձայն աշխատանքի նախարարութեան մշակած կանոնադրութեան, հայ բանուորները քաղաքականապէս չէզոք լինելով պէտք է նորից ծառայութեան մէջ ընդունուեն, 3) որ Վրաստանի կառավարութիւնը պատերազմում էր ոչ թէ հայ ժողովրդի դէմ, այլ հայկական կառավարութեան դէմ, որոշեց խնդրել աշխատանքի նախարարութիւնից՝ քննել շտապողական կարգով հայ բանուորների արձակման խնդիրը և շտապ միջոցներ ձեռնարկել նրանց իրենց ծառայութիւնների մէջ ընդունելու, վճարելով նրանց ծառայութիւնից ազատ եղած ժամանակուայ բոլոր ռոճիկները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Ընթերցողներին արդէն յայտնի է լրագիրների տուած տեղեկութիւններից, որ պրոֆեսոր Աղաջանեանցը միտք է յղացել հայկական համալսարան հիմնելու և այս միտքը իրականացնելու համար արդէն ձեռնամուխ է եղել հարկաւոր միջոցների հայթհայթման գործին, որոնք անհրաժեշտ են համալսարանի յարմար դրութեան և պարգաւաճման համար։

Հայաստանի մի քաղաքում է մտադիր արգոյ պրոֆեսորը հայկական համալսարան հիմնել—այս մասին տուած լուրը ոչինչ չէ ասում և իսկն ասած՝ այնքան էլ կարևոր չէ։

Կարևոր է և ամեն տեսակէտից համակրելի հայկական համալսարան հիմնելու գաղափարն և այս վեհ գաղափարի, որքան կարելի է, շուտափոյթ իրագործումը։

Որ հայկական հանրապետութիւնը կարիք ունի սեփական համալսարան ունենալու—այս մասին չեմ կասկածում և դարեր շարունակ մարտիրոսացած հայ ազգը վերջապէս ազատագրուելով, իր բարգաւաճման ու լուսաւորութեան ասպարէզում ազատօրէն առաջադիմելու վեհ նպատակով պարտաւոր է, վաղ թէ ուշ, ինչ էլ որ լինի, ոչ թէ մէկ, այլ մի քանի համալսարան և բազմատեսակ ճեմարան ու ամեն տեսակի բարձրագոյն դպրոց կըրթարաններ ունենալ, ինչպէս փոքրիկ, հրաշալի ու նախանձելի Շուէյցարիան։

Այո, այն հրաշալի, բազմազգի, բազմալեզու և բազմակրօն Շուէյցարիան, որ թէև սղմուած մեծ-մեծ տէրութիւնների սահմաններում և զրկուած լինելով դէպի ծովեր տանող անմիջական ճանապարհներից, ի շնորհս իր զաւակների գործնական ու խելացի գործունէութեան՝ ունի ներկայումս կուլտուրական բոլոր տեսակի հիմնարկութիւններ, որոնցով բաւարարում է իր կարիքներն առատօրէն ու լիովին։

Հայաստանն էլ ասիական Շուէյցարիա է, նրա սկզբնական հիմնադիրն էլ մի Վիլհելմ Թել Հայկ է, նրա զաւակներն էլ շուէյցարացու նման անխոնջ աշխատասէր, անվհատ գործօն, մեղուաջան մշակող և մրջիւնին յատուկ յամառութեամբ մթերքներ ամբարողներ են։

Հայաստանը հինգ դար շարունակ իր վայրենի թշնամու անարգ լծի տակ ընկճուած՝ անկարող էր ակամայից Շուէյցարիայի պէս բարգաւաճել։

Իսկ այժմ, երբ նա արդէն ինքնագլուխ, ազատ և անկախ է, պարտաւոր է ու անպայման պէտք է ունենա կուլտուրական բոլոր տեսակի հիմնարկութիւնները։

Անշուշտ, սեփական համալսարան ունենալ դժուար լուծելի հարց է, բայց և այնպէս լուծելի է որոշ ժամանակի ընթացքում. կը գտնուեն նրա հիմնարկութեան անհրաժեշտ բոլոր միջոցները, առաջ կը գան խոշոր գումար նուիրող մեկենասներ, ինչպէս որ եղել է անցեալներում. Նման օրինակներ շատ են եղել ու այսուհետև կը լինեն դարձեալ, որովհետև հայը շինարար, գործունեայ և լուսաւորութեանը սիրահար է բառիս ամենալայն իմաստով։ Միայն թէ յիշեալ վեհ գաղափարի յղացող պրոֆեսոր Աղաջանեանցն իր համախոհների անձնուէր գործակցութեամբ աշխատէ անդրդուելիօրէն. Նրա հետ է ամբողջ տառապեալ հայ ազգը, նրա հետ է մարտիրոս հայ ժողովուրդը հոգով սրտով։

Ինչպէս փոքր ինչ վերև ասել եմ, յիշեալ գաղափարի իրագործումը որոշ ժամանակի պէտք կունենայ անշուշտ, տաս-տասնուհինգ տարի, գուցէ էլ աւելի. հոգ չէ, միայն թէ իրագործուի այս վեհ ու նուիրական գաղափարը։

Իսկ մինչ այն թոյլատրելի է արդեօք ձեռները կրծքին խաչած սպասել, ոչինչ չանել հենց ներկայ ճգնաժամային օրերին, երբ անիծեալ պատերազմի թողած պակասը սոսկալի համաճարակներն են լրացնում անողորմօրէն օրեկան հազարաւոր կանաչ-կարմիր արև մարելով, երբ ամբողջ հայութեան ֆիզիքական գոյութեան, լինել-չլինելու հարցն է դրուած և հրամայապէս իր բարեյաջող լուծումն է պահանջում։

Ի հարկէ ոչ. այլ, ընդհակառակն, կարևոր է հենց այժմուանից կազմակերպել թէ բուժական և թէ պարենաւորման բոլոր միջոցները համաճարակների առաջն առնելու համար վերջնականապէս։

Կարդալով «Մշակ»-ի 21-րդ համարում հայկ. բժշկ. ֆակուլտետ հիմնելու առիթով արգոյ բժ. Վ. Խաչատրեանցի յօդուածն, ընթերցողն ակամայից պիտի գայ այն

շանիկները» վառեցին հայ բեմի առաջին ջահը, այն օրից հայ թատրոնը պիտի անցած լինէր իր նըրբանցքը և նուաճած ինքնուրոյն շկոլա, բայց և այնպէս այսօր ականատես ենք նոյն «Շուշանիկներին», իսկ եթէ բարեհաճենք միերկու անպատասխանատու քայլ անել դէպի պատահական մի «Հայոց ներկայացում», պատկերը ըստանալու է կատաստրոֆային բընաւորութիւն։

Այսպիսով մենք կանգնած ենք աւելի անկման, քան ստեղծագործութեան ճանապարհի վրայ։

Ճիշտ է, եթէ որոնումների մէջ ընկնենք, կը պատահենք մի քանի գործերի միայն, որոնք որպէս բողոք պիտի ծառանան մեր ասածների հանդէպ, բայց դրանք ի մի գումարած չեն ներկայացնում այնպիսի շղթայ, որի արանքով անանցանելի լինեն մեր դիտողութիւնները ու պատճառաբանութիւնները և, վերջապէս, հայ բոլոր դրամատուրգներին տաս մատի վրայ համրելով պիտի բաւականանանք, ապա, վերստին պնդելով եղածների անմխիթար թերութիւնների վրայ, աւելացնում ենք, որ ինքնուրոյն դրաման այն չէ, որի տակ ստորագրուած է հայ հեղինակի ազգանունը։

Հայ դրամատուրգիայի ցայտուն ներկայացուցիչն է համարւում Գ. Սունդուկեան՝ ի դէմս «Պէպոյի», բայց արդեօք «Պէպօն» հանդիսանում է որպէս ազգի կոլեկտիւ մի արտայայտութիւն, մի հայելի իր ուրոյն միջավայրի, ուր պիտի արտացոլի այն բնորոշ պոէզիան, որ յատուկ է լինում հարազատ երանգների խտացումներով և տալիս է հեղինակի ապրած երկրամասի իդէական լուսանկարը։

«Պէպօն» ցուցադրում է լոկ Սունդուկեանի միջավայրը, և միայն Սունդուկեանի, իսկ անժխտելիօրէն հեռու է մնում Պոլսի ղանզերից մինչև Բագու և Նոր-Նախիջեւան, հետևապէս որպէս ազգի կոլեկտիւ արտայայտութիւն, ուրոյն միջավայրի հայելի՝ թերի է ու արտաքնապէս ոչ-համայնական։

«Պէպօն» բարձր է իր հոգեբանական ճշմարիտ արժանիքներով միայն։

Սունդուկեանից յետոյ մեր հայացքն իջնում է Շիրվանզադէի վրայ, որի՝ բեմին արած ծառայութիւնները գովելի լինելով հանդերձ, չեն թողնում այնպիսի պայծառ գիծ, որով հնարաւոր լինի լուսաւորել ներկայ թատրոնական գրականութիւնը։ Նրա գլուխ գործոց «Պատւի համար» անգամ ազատ չէ գոնէ շինուածութիւնից, ապա չունի միջավայրային ոչ մի շտրիխ. ինչ վերաբերում է «Չար Ոգի» և «Նամուս» դրամաներին, այստեղ հեղինակի գրական ձիրքերը պիտի ուշացած ու դաւաճանած նկատել, այլապէս հնարաւոր էր այս նիւթերից սպասել որոշ ուրոյնութիւն։

Եթէ Շանթի «Հին Աստուածներն» էլ չէզոքացնենք, որը իրօք պիտի հայ թատերգութեան վերջին տասնամեակի պսակը համարել, այն ժամանակ ասպարէզում պիտի մնան մի քանի մանրէներ, որոնք կամ յարում են «Շուշանիկ»-եան չարաբաստիկ շկոլային և կամ աղաւաղումներն են օտար դրամաների։

Ինքնուրոյն գրուածքն իր գեղարուեստական փրկութիւնը պիտի որոնէ նախ միջավայրի ճիշտ, անշեղ արտացոլման մէջ, որովհետև այդ միջավայրն է, որ սնունդ է տալիս իր գրչին ու հոգուն, ապա իւրաքանչիւր գործ իր ուրոյնութեամբ աւելի պիտի արժենայ համազգային ասպարէզում, քան ընդհանրացման ձգտող իր չապրած արտայայտութիւններով։

«Поэзія Арменіи» գիրքը Ռուսաստանում գերագոյն յաջողութիւն գտաւ շնորհիւ Յովհ. Թումանեանի «Անուշ» ինքնուրոյն պօէմայի և Իսահակեանի ու միջնադարեան բանաստեղծների բոլորովին իւրայատուկ ստեղծագործութիւնների։

Ինչպէս իւրաքանչիւր գեղարուեստական արտադրութիւն, այնպէս և դրաման, որպէսզի իր կոչման մէջ լայն տարածում ստանայ, պէտք է ինքնուրոյն լինի ոչ միայն արտաքին հանգամանքներով, այլ և գերազանցապէս ցայտուն իր յատուկ, բնորոշող գոյներով և, որ ամենաէականն է, պէտք է լինի իր միջավայրի հարազատ, անխառն և պարզ հայելին։

Այսպիսով է, որ պէտք է գարբնուի մեր ինքնուրոյն գեղարուեստը, հետևաբար նաև թատրոնական գրականութիւնը։

Պ—Է

եղբայրակցութեան, որ՝ թէև արդոյ բժիշկն սկզբունքապէս դէմ չէ յիշեալ ֆակուլտետի հիմնարկութեանը, բայց վաղաժամ է գտնում ինչ-ինչ պատճառներով, գոնէ առ այժմ։ Բայց որպէսզի ընթերցողի համար աւելի պարզ լինի արդոյ բժիշկ Վ. Խաչատրեանցի թուած պատճառները, կարևոր եմ գտնում բերել այստեղ, նրա կարծիքով, ամենագլխաւորներից մի քանիսը—չունենք պրոֆեսուրա, եղած բժիշկ պրոֆեսորներն էլ հայերէն չգիտեն, հայ բժիշկներից շատերը հայերէն չգիտեն ու եթէ գիտենան էլ, այս դեռ չի նշանակում թէ նրանք կարող են գրաւել համալսարանական ամբիոն, չենք ունենայ բաւարար թուով ունկնդիր և ունկնդրուհիներ. որ նախ և առաջ հարկաւոր է լաւ հիմունքների վրայ գրուած գիմնազիաներ ունենալ, որոնցում աւարտած ցանկացողներին ուղարկել Եւրոպա բժշկական գիտութիւն ուսումնասիրելու, տալով նրանց բժշկական ֆակուլտետի վրայ մտնելիք ահագին գումարներից օժանդակութիւն, նոյնպէս ուղարկել և այն երիտասարդ բժիշկներին (որոնք ապագայ բժշկական ֆակուլտետում դասախօսել կը ցանկանան) կատարելագործուելու իրենց մասնագիտութեան մէջ։

Հարկաւ, արգոյ բժ. Վ. Խաչատրեանցի առաջադրած գաղափարները յոյժ համակրելի, օգտակար և իրագործելի են որոշ ժամանակաընթացքի պայմանով միայն։

Իսկ մինչ այն կարելի է արդէն առ ձեռն ունեցած միջոցներից լայն չափերով ու շահաւէտօրէն օգտուել, եթէ միայն գործը խելացի ու լաւ մտածուած հիմունքներով ղեկավարուի։

Յիշատակում եմ այստեղ առձեռն ունեցած մի-քանիսը, որոնք, խորին համոզմամբս, խիստ գնահատելի և շահաւոր օգուտներ կը տան համեմատաբար աւելի կարճ ժամանակի ընթացքում, քան կարելի է երևակայել։ Ունենք արդէն Նոր-Նախիջևանի, Թիֆլիսի, Շուշու և Երևանի թեմական դպրոցներն և Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը բաւականի լաւ ղեկավարուած. նոյն տեղերում կան նոյնպէս լաւ ղեկավարուած իգական միջնակարգ 9 դպրոցներ. յիշատակութեան արժանի է նաև զուտ հայկական քաղաք Ալէքսանդրապոլը, որ նոյնպէս ունի լաւ հիմունքների վրայ դրած երկսեռ միջնակարգ դպրոցներ։

Անա, այն քաղաքներում, որոնք զուրկ չեն հմուտ և բազմաթիւ գործունէութեամբ հայ բժիշկներից, հիմնել ֆիզշերական և մանկաբարձական, որչափ միջոցներն ու հանգամանքները թոյլ կը տան, կանոնաւոր դպրոցներ։ Բացի այս կազմակերպել թէկուզ երեկոյեան դասընթացքներ՝ գթութեան քոյրեր, սանիտարներ, սկզբնական օգնութիւն հասցնողներ և ծաղկահատներ պատրաստելու համար 16 տարեկանից վեր հասակ ունեցող բոլոր ցանկացող և որոշ չափի կրթութիւն ունեցողներից առանց սեռի խտրութեան։ Եւ վերջապէս հիմնել մի առանձին դասընթաց հմուտ և ընտրած արհեստում ներհուն մասնագէտ մարմնամարզ վարժիչներ և, որ գլխաւորն է, վարժ ու բազմակողմանի զարգացած մասաժիստ և մասաժիստուհիներ պատրաստելու համար։

Ունենք արդէն հիւանդանոցներ, միջնակարգ դպրոցներ, բազմաթիւ հմուտ բժիշկներ, կունենանք անկասկած բազմաթիւ ունկնդիր և ունկնդրուհիներ։

Այսպէս գործելով մինչ հայկական եթէ ոչ բոլոր ֆակուլտետներով, գոնէ միայն բժշկականն ունենալը, կը կարենանք, ամենաշատն իւրաքանչիւր եռամեակի ընթացքում, 200-ական աւարտող ստանալ, որն այնչափ էլ արհամարհելի թիւ չէ իմ կարծիքով։

Ու այսպիսով մի տասներկու ամեայ ժամանակի ընթացքում հազարից աւելի աւարտածներ կունենանք, որոնց ջանասէր աշխատակցութեամբ բաւականին օժանդակած կը լինենք տառապեալ հայ ազգի ֆիզիքական առողջութեան կազդուրմանն և յառաջադիմութեանը։

Լինենք ուրեմն եռանդուն և խելացիօրէն գործնական մեր բոլոր ձեռնարկումների վերաբերմամբ, ինչպէս որ են ընդհանրապէս գործնական քիրահար ամերիկացիները, և այն ժամանակ Հայաստանն և համայն հայ ազգը կունենան իրենց անհրաժեշտ կուլտուրական բոլոր գործօններն ու հիմնարկութիւններն անկասկած ու անպայման։

Համայն մարդկութեան ընտանիքին կուլտուրականութեամբ մասնակից լինելու համար անհրաժեշտօրէն պահանջելի չէ բազմամիլիոն լինել, այլ խելացի գործունեայ, անշառւրջ աշխատողը ու ազնիւ վաստակաւոր թէկուզ խիստ սակաւաթիւ քանակով մի փոքր ազգ։ Ա՛յ, օրինակ, Դանիան, Հոլլանդիան, քամբախտ Բելգիան, որոնցից իւրաքանչիւրի բնակչութիւնը հազիւ թէ հինգ միլիոնից աւել լինի, բայց որոնցից իւրաքանչիւրը բարգաւաճ, արդիւնաբեր, հարուստ և բախտաւոր է. ունի սեփական կուլտուրայի համար բոլոր կարևոր գործօններն և անհրաժեշտ հիմնարկութիւնները ի շնորհս իր խելացի և ազնիւ աշխատանքի ու շարունակ հետևելով գիտութեան տուած օգտակար խորհուրդներին։

Այսպէս են նրանք, իսկ մեզ մընում է հետևել նրանց ոչ թէ կապկօրէն, այլ բազմակողմանի լուրջ և խելացիօրէն։

Մկrs. Նաւասարդեան

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՏԱՃԻԿՆԵՐԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՕՐՕՔ

II

Ալէքսանդրապոլ—Երևան—Ջուլֆա—Թաւրիզ երկաթուղու գիծը տաճիկների ձեռն անցնելուց յետոյ սկսում են զօրք բերել նաև Կովկասից և Թաւրիզից զօրք փոխադրել Կովկաս։ Յուլիս ամսին տաճիկները շատ ուժեղանում են. ամբողջ քաղաքի և շրջակայքի, այսպէս ասած, տնտեսական կառավարութիւնն անցնում է նրանց ձեռքը։ Հացահատիկների և այլ կենսամթերքների տասանորդը, փոխանակ Պարսից գանձարանը մտնելու, մըտնում է տաճիկներինը։ Զօրքի համար գնուած իւրի համար կամ մուրհակ էր տրւում և կամ տաճկական թղթադրամ՝ նորմալ արժէքով։ Գրաււում են բոլոր հիմնարկութիւնները, նաև ամերիկական միսիոներական հիւանդանոցը, ու մէջի իրերը չնչին արժէքներով վաճառւում տեղացի թուրքերին։ Թէ տեղական և թէ մանաւանդ կովկասեան թուրքերը շարունակ գըրգռում են տաճիկներին հայերի հետ հաշիւը վերջացնել. սպասում էին յարմար առթի։ Սակայն Բալքաններում տեղի ունեցած յեղաշրջումը, զինակիցների անյաջողութիւնը արևմտեան ֆրոնտում, կովկասեան անցուդարձը, Դաշնակիցների յաջողութիւնը և տաճիկների քաղաքականութեան փոփոխուելը՝ տաճիկներին ամեն ինչ մոռացնել է տալիս։

Կովկասեան թուրքերը, տեսնելով որ իրենց նպատակին չկարողացան հասնել, մի այլ դիւային ծրագիր են կազմում ջարդ սարքելու. Կովկասեան հայ-թուրքական ընդհարումները առատ նիւթ են ծառայում ավէտ ամբոխին գրգռելու համար։ Յուլիսի 27-ին, ուրբաթ օրը, առաջնորդը ստանում է ինչ-որ «Իսլամական վրէժառու» կոմիտէի կողմից մի նամակ, որով պահանջւում է հայ ժողովրդից 10,000 թուման, հակառակ դէպքում կուսակցութիւնս տեղի ունեցալիք դէպքերի մասին պատասխանատու չէ, այլ պատասխանատու են ձեզ պէս ազգապետները։ Ժամանակ է տրւում մինչև հետևեալ օրը, ժամը 12-ը ցերեկուայ։

Այդ նամակի առթիւ յայտնւում է թէ պարսիկ և թէ տաճիկ մեծերին՝ խնդրելով միջոցներ ձեռք առնել. բայց անուշադրութեան է մատնւում, և շաբաթ երեկոյեան սպանւում են երկու երիտասարդներ—Յովհաննէս Տէր-Յովհաննիսեան, մաքսատան պաշտօնեայ, և տպարանի գրաշար Խաչատուրը ու վիրաւորւում մի քանի հոգի։

Ոճրագործները ձերբակալւում են, զինուորական դատի ենթարկւում, բայց երկու օրից յետոյ գիշերով տաճիկները փախցնում են նրանց։ Ցետագայում պարզւում է, որ տաճիկների մատը խառն է լինում գործում։

Տաճիկները Թաւրիզում իրենց բաւականաչափ ուժեղ էին զգում յուլիս ամսին և անա այդ ժամանակ սկսում է տնտեսական ճընշումն թէ հայերի և թէ պարսիկների վրայ։ Պարսից կառավարութեան միջոցով պահանջում են ամբողջ քաղաքից 150,000 թուման, հայերի բաժինը՝ 75,000 թուման. ի վերջոյ հայերի բաժինը իջեցնում են 21,000 թումանի երեք նուագ վճարելու պայմանով։ Այդ գումարն էլ նահանգապետ Մոխթաշամ-Սալթանէի միջնորդութեամբ յետաձգւում է. յանկարծահաս քաղաքական յեղաշրջման պատճառով տաճիկները կարողանում են կորզել հայերից միմիայն առաջին նուագ վճարելիքը՝ 21,000 թումանը։ Այդ և ուրիշ անակնկալ ծախքերը հոգում էին քաղաքիս հայ վաճառականները մեծաւ դժուարութեամբ, տեղիք տալով զանազան դժգոհութիւնների։

Մի կողմից քաղաքումս գտնուած Միանդուաբի և Սօուջբուլաղի, թէև փոքրաթիւ, գաղթականութեան ողբալի դրութիւնը, միւս կողմից Թաւրիզի հայութեան 20 տարուց քայքայած ճակատը, անգործութիւնը, անելանելի դրութեան մէջ էին դրել թէ առաջնորդարանին, թէ Ազգաստանհամ Լուսաւորութեան և թէ Պարենաւորման Կոմիտէին։ Հայաստանի հանրապետութիւնը յաջողեցրել էր մի խոշոր գումար—300,000 ռուբլի—քաղցի դէմ կռուելու և գաղթականութեանն օգնելու համար, սակայն ճանապարհների և հեռագրի փակուելու պատճառով ցարդ հնարաւորութիւն չէ եղել ստանալու յիշեալ գումարը։

Այցելեցին Թաւրիզ բացի յիշած Ալի-Էհսան փաշայից, նաև Քեազըմ և Խալիլ-փաշաները. վերջինս սեպտեմբերի 23-ին։ Խալիլ-փաշան յայտնի է որպէս լաւ նահանջ կազմակերպող. նրա գալուց երկու օր յետոյ սկսւում է տաճիկների նահանջը ամենայն կանոնաւորութեամբ և առանց հապճեպի։

Ատրպատականի հայութեան մէջ ի բաց առեալ Ուրմիայի և Սալմաստի հայութիւնը, որոնց մասին հետևեալ անգամ, Թաւրիզինը շատ բախտաւոր եղք ունեցաւ՝ բաւականանալով միմիայն նիւթական մեծ կորուստով, և այդ շնորհիւ առաջնորդ Ներսէս եպ. Մել.-Թանգեանի, թեմական խորհրդի և նրա խորհրդակիցների խոհուն քաղաքականութեան։ Օտարներից ամենամեծ շնորհակալութեան արժանի են Պարսից Թագաժառանգը (Վալիահդը), նահանգապետ Մոխթաշամ-Սալթանէն, Հաջի Միրզա-Բըլուրին և սպանական հիւպատոս Հ. Ֆրանսէնը։

Կռիւմարը արդէն համարեա թէ անցած էր, երբ սեպտեմբերին ներկայ նահանգապետը պաշտօնանկ է լինում և նրա փոխարէն նշանակւում է տաճիկների կողմից Մաջիդ-Ուլ-Սալթանէն, որի դիւային ծրագիրն էր՝ Ուրմիոյ և Սալմաստի բոլոր մնացածը պահանջել հայերից, տները խուզարկել, զէնքերը խլել և ապա հայերին գաղթեցնել Թաւրիզից, ըստ Խալիլ փաշայի՝ թիկունքը ապահովելու նպատակաւ, որպէսզի անգլիացիները Թաւրիզ մտնելու դէպքում հայերը չօգնեն նրանց. բայց այդ ծրագիրը խորտակւում է Վալիահդը ջերմ պաշտպան կանգնելով հայերի հաւատարմութեան։ Հոկտեմբերին Օրդուբադի շրջանից նահանջող ասկեարները, միացած տեղական թուրք ազգայնականութեան հետ՝ յարձակւում են գործում Ղարադաղի Ադադան գիւղի վրայ, թալանում գիւղը և 55 հոգի էլ սպանում գիւղացիներից։

Թեհրանի վրայով ստացուած հեռագրական տեղեկութիւնները ոչ մի կասկած չեն թողնում, որ Բալքաններում տեղի է ունեցել արմատական յեղաշրջում յօգուտ Դաշնակիցների, որ Գերմանիան արևմտեան ֆրոնտում ջարդուել է սոսկալիօրէն և սկսել է ներքին յեղափոխութիւն Գերմանիայում և Աւստրիայում, որ Դաշնակիցների զինադադարի պայմանների բոլոր կէտերը անփոփոխ ստիպուած են եղել ընդունելու զինակից պետութիւնները և թէ շուտով տաճիկներից պիտի մաքրուեն Պարսկաստանը և Կովկասը։

Դր. Աղաջանեան

(Կը շարունակուի)

ՇՈՒԼԱՒԵՐՈՒՄ

Մի անձնաւորութիւն, որ նոր է եկել Շուլաւերից, մի քանի տարի բնակուել է այնտեղ և լաւ ծանօթ է տեղական կեանքին՝ պատմեց մեզ այն սոսկալի և վայրենի արարքների մասին, որոնք կատարուել են Շուլաւերում ութ օր՝ գիշեր-ցերեկ շարունակ վրաց զինուորների ձեռքով։ Անա, այն ութ օրուայ ընթացքում զինուորները ցերեկով թողած պակասը լրացրել են գիշերները, ներս խուժելով խաղաղ բնակչութեան բնակարաններն և թալան ու աւերի մատնելով այն բոլորը, ինչ որ կարելի է եղել տանել։

Ոչինչ չեն թողել բառիս ամենալայն իմաստով. ամայացրել են երբեմն շէն ու հարուստ Շուլաւերը, որի տներից ներկայումս անդուռն և անլուսամուտ մերկ պատերն են մնացել միայն։

Կողոպտել են ոչ միայն կենսական անհրաժեշտ մթերքները, այլ և բժիշկների, ֆելդշերների ու մանկաբարձուհիների անդամահատական բոլոր գործիքներն անխնայ։

«Ժողովրդի Ձայն»-ի խմբագրութիւնը շնորհակալութեամբ ընդունում է ձրի կամ վարձատրութեամբ Բագուի, Ռուսաստանի, Հիւսիսային Կովկասի և Արտասահմանի թերթեր։

ԱՌԵՒՏՐԱ-ԱՐԴ. ԿԵԱՆՔ

ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ ԹՂԹԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Համաձայն առևտրա-արդիւնաբերական նախարարութեան աջակցութեան, ներքին գործոց նախարարութեան կարգադրութիւնը ծխախոտի գործարանների թղթի գրաւման մասին, կարծես թէ փոխուած էր և թուղթը վերադարձրած։ Սակայն փետրուարի 4-ին ներքին գործերի նախարարութեան կարգադրութեամբ նորից գրաւուած է 130 կիպ թուղթ լրագրական պէտքերի համար։ Պէտք է ի նկատի ունենալ, որ ծխախոտի գործարանները իրենք իսկ թղթի շատ մեծ կարիք են զգում։

«Մեր» ծխախոտի գործարանը թղթի պակասութեան պատճառով ստիպուած էր արձակել 45 բանուոր և բոլորովին փակել կարբոկաներ շինելու բաժանմունքը։ Իսկ եղբ. Սէյլանեանների գործարանը, նոյնպէս թղթի պակասութեան պատճառով, արձակեց 75 բանուորի, որոնցից պատճառ եղաւ բանուորների միօրեայ գործադուլի։

Գործարանատէրերի և գաւառչիկների ընկերութիւնը ցոյց տալով որ թղթի այդ գրաւումը կարող է կանգնեցնել գործը ծխախոտի բոլոր գործարաններում և այդպիսով ծխախոտային արդիւնաբերութեան մէջ բարդութիւններ առաջ բերել, նորից միջնորդութիւն է յարուցել գրաւումից ազատելու ծխախոտի գործարաններին պատկանած թուղթը։

Առևտրա-արդիւնաբերական նախարարութիւնը, ներկայ հանգամանքներում, բոլորովին համամիտ է գործարանատէրերի հայեացքին և ցոյց է տալիս իր աջակցութիւնը թղթերը վերադարձնելու համար։

—

ԱՆԳԼՈ-ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱ-ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Արդիւնա-առևտրական կազմակերպութիւնների յանձնաժողովը, որ ընտրուած էր միացեալ նիստերում, Անգլո-Կովկասեան առևտրական պալատի կանոնադրութեան ծրագիրը կազմելու, վերջացրեց իր աշխատանքները, մշակելով համապատասխան ծրագիր։ Մօտիկ ժամանակներում կը հրաւիրուի նոր միացեալ ժողով այդ կանոնադրութիւնը քննելու և հաստատելու համար։ Պալատում մասնակցելու համար հրաւիրուած են տեղական խոշոր վաճառականական և արդիւնաբերական շրջաններ, որոնք շահագրգռուած են Անգլիայի հետ վաճառականական յարաբերութիւն հաստատելու։ Ի նկատի է առնուած վերջացնելու կազմակերպչական աշխատանքները մինչև անգլիական ֆինանսա-տնտեսական միսսիայի գալը, որպէսզի նրա գալուց յետոյ, անմիջապէս, կարելի լինի նրա հետ գործնական յարաբերութեան մէջ մտնել։

—

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

Ապահովագրութեան բոլոր տեսակներից ամենից շատ յաջողութիւն է ունեցել Կովկասում վերջին կիսամեակին կայքերի կրակից ապահովելու գործը։ Քիչ-շատ կենտրոնական տեղերում համարեա բոլոր կալուածները ապահովեցրած են։ Ազգաբնակութիւնը, ըստ երևոյթին, գնահատում է ապահովագրութիւնը, իր տնտեսական կեանքի մէջ։

Վերջին ժամանակներս Կովկասի ապահովագրական գործը կարծես թէ կանգ առաւ, կրելով ժամանակաւոր ճգնաժամ, շնորհիւ այն հանգամանքի, որ տեղական ապահովագրական բաժանմունքների կապը կտրուեց Մոսկուայի և Պետրոգրադի վարչութեանց հետ։ Այդ հանգամանքը մի փոքր դժուարացնում է ապահովագրական ընկերութիւնների ազատ գործունէութիւնը։ Մասնաւորապէս շատ է դժուարացնում ապահովագրական ընկերութիւնների ֆինանսական յարաբերութիւնը Ռուսաստանի հետ, ներկայումս կապ չունենալու պատճառով։

Տեղական բաժանմունքները չունեն կարևոր խոշոր գումարներ, որպէսզի կարողանան վճարել պատահած հրդեհային վնասները։

Մի կողմից, հաղորդակցութեան ընդհատման ժամանակ, ընկերութիւնները չունէին խոշոր գումարներ, որովհետև, ըստ սովորականին, բաժանմունքները ամեն ամիս փոխադրում էին ազատ գումարները, իսկ միւս կողմից տեղական դրամական շուկաների հանգամանքները հնարաւորութիւն չէին տալիս հարկաւոր դէպքում ունենալ անհրաժեշտ գումար։ Շնորհիւ այդ հանգամանքի մի քանի ապահովագրական ընկերութիւններ չկարողացան իր ժամանակին վճարել խոշոր հրդեհային վնասները, որը, հասկանալի է, ապահովագրողների դժգոհութիւն յարուցեց։ Պէտք է և այն նկատել, որ չնայած այդ հանգամանքին, ապահովագրութեան թիւը չպակասեց և ազգաբնակութիւնը կրկին հաւատով է վերաբերւում դէպի ապահովագրական ընկերութիւնները, մանաւանդ դէպի խոշոր ընկերութիւնները։

Այդ հանգամանքը նշանաւոր չափով բացատրւում է նրանով, որ մինչև այժմ Ռուսաստանի ապահովագրական ընկերութիւնների գործունէութիւնն անցել է ամուր հիմունքների վրայ։ Հակառակ ուրիշ բոլոր տնտեսական ճիւղերի գործունէութեան, բոլշևիկական ռեժիմը դեռ ձեռք չէ տուել ապահովագրական գործին։ Այդ հանգամանքը բացատրւում է նրանով, որ այդ ընկերութիւնների մէջ դրուած կան շատ օտար գումարներ, գլխաւորապէս գերմանական դրամագլուխներ, որով պարզւում է բոլշևիկների բարի վերաբերմունքը դէպի ապահովագրական ընկերութիւնները։ Միայն վերջին ժամանակներս, լրագիրների մէջ տեղեկութիւններ երևեցան, թէ բոլշևիկ կառավարութիւնը հրատարակել է մի դեկրետ, որով ազգայնացնում է ապահովագրական գործը, որպիսին պէտք է անցնի առանձին ապահովագրական խորհրդի՝ «реформа»-ի տիրապետութեան ներքոյ և թէ այդ պէտք է տեղի ունենայ մինչև մայիսի վերջը։

Ապահովագրական գործի յիշեալ ազգայնացման մասին տեղական ռուսական ընկերութիւնների բաժանմունքներին ոչինչ յայտնի չէ և նրանք շարունակում են աշխատել նախկին հիմունքների վրայ։ Նկատենք այն, որ մօտերս Կովկասում հիմնուած է առաջին ապահովագրական և [illegible] ընկերութիւն («[illegible]»), որի մէջ մասնակցում են [illegible] խոշոր վաճառականներ և արդիւնաբերողներ։ Ընկերութիւնը ձգտում է տարածել իր գործունէութիւնը ամբողջ Անդրկովկասում։

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏ.

ՕՊԵՐԱ

Չորեքշաբթի օրը, Պետական թատրոնում, ներկայացուեց վրաց երաժշտագէտ Արաքչիևի երկը՝ «Շոթայ Ռուսթաւելիի աւանդի մասին»։ Այդ օրը նշանակալից է վրաց գեղարուեստի համար, որովհետև առաջին անգամն է բեմ հանուում մի աւարտած օպերա։ Պ. Արաքչիևի օպերան թատրոն էր գրաւել ունկնդիրների ահագին բազմութիւն և մեծ յաջողութիւն ունեցաւ ժողովրդի մէջ։ Այդ օպերայի մասին կաշխատենք ընդարձակ տեղեկութիւն տալ յաջորդ ներկայացումներից յետոյ։

—

Արքունական թատրոնի բենեֆիսների շարքն արդէն սկսուել է հասունանալ։ Այդ բենեֆիսներից նշանակալից են իրենց գեղարուեստական կողմով «Снѣгурочка»-ն, որը տարուեց լաւ անսամբլով տիկ. Սարանճեայի բենեֆիսին, որը հանդէս եկաւ Մասնէի գեղեցիկ «Մանօն» օպերայի մէջ։ Թատրոնը ծայրէ ի ծայր լիքն էր։ Տիկ. Սարանճեան արժանացաւ շատ ծափերի և թանկագին նուէրների և ծափահարութիւնների։ Այդ էր ներկայացման արտաքին տեսքը։ Ինչ վերաբերում է գեղարուեստական կողմին, ըստ իմ կարծիքի, տ. Սարանճեայի թողած տպաւորութիւնը այնքան չէր համակերպւում «perfide Manon»-ի բմահաճ հայեցակէտին, ինչպէս այդ նկարագրում է աբբատ Պրևոն։ Սակայն տիկ. Սարանճեայի մեծ ծառայութիւնները Թիֆլիսի հասարակութեան առաջ արդարացնում են նոյն երեկոյեան նրան ցոյց տրուած օվացիաները։

Ըստ սովորականի գեղեցիկ էր երգում և պ. Զալիպսկին (Դէգրի)։ Մնացածները պահպանում էին անսամբլը, ի բաց առեալ նուագախումբը, որն այս անգամ բաւականին թոյլ էր։

D—moll

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԼԵԳԻԱ
Հրատարակիչ՝ Հայ Ժողովրդական Կուսակցութիւն

ՍՏԱՑՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Մեր խմբագրութեան հասցէով Բագուից ստացուած են հետևեալ նամակները.

1) Нинѣ Александровнѣ Питоевой, 2) Յովսէփ Խունունցին և 3) Kambis Sarian-ին։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ“-ի գրասենեակում վաճառւում է նոր հրատարակութեամբ լոյս տեսած ԳԷՈՐԳ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՁԵՄՍՏՒՈՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ և ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԳԻՐՔԸ

Գինը 50 կոպեկ։ Դիմել գրասենեակ՝ Головинскій пр. № 25. 0—17

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՈՒ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Հայերի մէջ առևտրական կրթութիւն տարածող Կովկասեան ընկերութեան։

Նիկոլայեւսկի № 36. Կիսամեայ դպրոցի վճարը 75 ռուբ. Ուսանողների 25 տոկ. ձրի է։ 0—28

Տպարան «Մամուլ»—կապալ. Մ. Էփրիկեան և Ե. Մայիլեան։ Լորիս-Մելիքեան փող., № 22.